

ماہنامہ کانی شین و مسرد

منتدی إقرأ الثقافی

WWW.IQRA.AHLAMONTADA.COM

لہ سہ ریہ کسری لہ مسلام دا

نامادہ گردنی:

پ. ی. د. کمال صادق یاسین لہک

مامؤستا لہ کولیزئی زانستہ ئیسلامیہ کان

زانکوی صلاح الدین - ههولیر

منتدی إقرأ الثقافی

منتدی إقرأ الثقافی

۲۰۱۶ زاینی - ۱۴۳۷ کویچی - ۲۷۱۵ کوردی

ماڤه كانى رن و مىرد له سه ريه كترى له ئىسلام دا

تلماده كردنى:

پ. ي. د. كمال صادق باسبن لهك

ماموستا له كۆلتۆزى زانسته ئىسلاميه كان

زانكۆزى صلاح الدين - ههولير

۲۰۱۶ زايىنى - ۱۴۳۷ كۆچى - ۲۷۱۵ كوردى

ناوی کتیب : مافه کانی ژن و میرد له سمر به کتری له ئیسلام دا

ناماده کردنی : پ. ی. د. د. کمال صادق یاسین لهک

بهرگ : عزالدین محمد همر

دیزابین : عزالدین محمد همر

سالی چاپ : ۲۰۱۶ ز - ۱۴۳۷ ک

تیراژ : (۱۰۰۰) دانه.

چاپخانهی هیشی - ههولیر

مافی له چاپ دانهوی پارێزراوه

له بهر ئۆمه بهرمانی کتیبخانه کانی ژماره ی سهاردلی (۸۷۵) ی سالی (۲۰۱۵) ی بن دراوه

شکی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد
وعلى آله وصحبه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، وبعد:

شکی پروون و ناشکرایه که تاك به شیکه له خیزان و، خیزانیش
به شیکه له کومه لگا و پایه به کی سهره کی هه به، وه نه گهر تاك بریتي
بیت له بهردی بناغهی کوشکی کومه لگا نه و خیزانیش خانه به کی
زیندووی نه و کوشک و بینایه به.

جا نه گهر خیزان چاک بو و تاکیش چاک ده بیت، نه گهر
تاکیش چاک بو خیزان و کومه لگایش چاک و به خته وهر ده بن،
له بهر نه وه به نایینی نیسلام گرنگی زورو چاودیر به کی تایه تی داوه
به بابه تی خیزان و خیزاننداری، وه پانتایه کی زوری بریاره کانی
قورثان و سونته تی داووشیوه، وه له نیشانه کانی بایه خ دانی نیسلام به
خیزان نه م بهر نامه و بریارانه به که نیسلام دایر شتون بو پیکه خستی

خیزان و پیکوپیککردنی کاروباره کانی و، دیاریکردنی ٹهرك و مافی سهرجهم نه ندامانی خیزان .

خوای گهوره ده فهرموت : ﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ (الروم، واته : له نشانه کانی بوون و دهسه لاتی خوا ئه وهیبه : که له ره گزی خوتان هاوسه ری بو دروست کردون تاله پالیاندا بجه سینه وه و خوشه ویستی و میهره بانیشی خستوته نیوانتان بوئه وهی بتوان پیکه وه بزین ، بویه نیرو می به کترینان خوشده وی، ئه مهی که خودا کردو ویتهی چندین نشانهی گهوره یی و توانایی خودای تبدایه بوهر کۆمه له ئاده میزادیک که بیر له شتان ده که نه وه .

ئو خوشه ویستی له نیوان هردوو هاوسه ر دایه پیناچیت بهم شیوه به له نیوان دوو که سی ترده ه بیت ، خوای گهوره حه زده کات همیشه به سوزو به به زیی بن بو به کتری ، هه رده م به کترین خوشبویت ، بویه خوای گهوره حه ق و مافی بو هه ریبه که بیان دیاریکردوه به جوریک تاکو پاریزگاری و به رده و امی بدات به و خوشه ویستی و ره هه ته بوئه وهی له ناو نه چیت ، وه دیاریکردنی ئو

ماڤانه تهر ازويهك ده داته هردوو لا (پياو و ټافره ت) بؤ ټه وهى بزانتن
 ههروه كو ټهو ماڤانهى هه يانه به سر به كترى يه وه له بهرام به ريشدا
 كۆمه له ټهر كېكيان له سر شانه ده يټ بؤ هاوسه ره كهى
 جي به جى بكن .

بؤ به پياوى مسولمان ده يټ چاك بزانتت كه ژنه كهى مافى
 به سر يه وه هه به ، وهك خواى كه و ره ده فهر مويټ : ﴿... وَهُنَّ مِثْلُ
 الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ...﴾ (٢٢٨) البقرة ، واته : بؤ ټافره تان هه به
 به سر مېر ده كان يانه وه وهك ټه وهى كه بؤ پياوان هه به به سر
 ټافره ته كان يانه وه ، كه واته ټافره تان ههروهك ټهر كيان له سره
 ټه و نه ده ش مافيان هه به .

پنغه مبه ريش ﷺ ده فهر مويټ : ﴿إلا إن لكم على نساءكم
 حقا ولنساءكم عليكم حقا﴾ . (رواه الترمذي وابن ماجه) ،
 واته : ټيوه چؤن ماڤتان له سر ژنه كانتان هه به ، ټه وانيش هه قو
 مافيان هه به له سر ټيوه ، به لام به داخه وه زؤر ټك له موسلمانان
 له ژيانى رؤزانه يان ته نها باسى هه قو مافى خؤريان ده كه ن
 به يټ ټه وهى بزانتن يا هه ست بكن كه ټه وانيش كۆمه له ټهر كېكيان
 له سر شانه وه ده يټ ټه نجامى بدن له بهرام به ردا .

ناشکرایه په کیک له به شه گرنګه کانی ناین ناموژ گاریه، بویه زور به پتوستی ده زانم بابه تی: (مافه کانی ژن و میړد له سر په کتری له نیسلام دا) پرون بکه مه وه بؤ شاره زابوون و رینمایي و هوشداری ناینی، وه ک به بیر هیئانه وه بؤ پیاوو نافرته تی ئیماندار، تا کو هر دوو لا بزائن که چ هق و مافیکیان هیه به سر په کتریه وه تا نه نجای بلده نو، گرنګی هم بابه ته نه وه به که زور له کورو کچانمان هاوسه رگیری ده کن به لام به بی نه وه ی هیچ له بابه تی مافو نه و نر که شهر عیانه ی سرشانیان بزائن بویه دواتر ده بینن که زور له و خیزانانه تووشی کیشه و ناخوشی و نه نجای زور خراب ده بن.

تیبینی: نه و نرک وهق و مافانه ی که باسیان ده که بین زورن و به کورنی ناماژه بیان پنده که بین هه موویان له ژیر روشنای نایه ته پرورزه کانی قورنای پرورزو فرمایسته صحیحه کانی پتغه مبری خوادا ﷺ هاتووه، به لام له بهر درئز نه بوونه وه ی نامیلکه که زور به بیان ته نها و اتاو مانا که بیان و ه رده گرین له ده قه پرورزه کان به تیگه یشتنی گه و ره زانایانی شهر عه تی نیسلام، وه بابه تی هم نامیله که به پتکها تووه له دووبه ش:

به شی په که م: مافه کانی ژن له سر میړده که ی.

به شی دووهم: مافه کانی میړد له سر ژنه که ی.

بهشی یه کدهم

ما فہ کانی ژن له سه ر

مسروده که می

له مافه‌کانی ژن له‌سهر میرده‌که‌ی ئه‌مانه‌ی خواره‌موت :

۱- په‌فتارکردن به‌چاکه :

دهرباره‌ی په‌فتارکردن له‌گه‌ل ئافره‌تان خوای گه‌وره ده‌فه‌رموت :

﴿... وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ^ع...﴾ ﴿۱۹﴾ النساء، واته به‌چاکه
 هه‌لسوکه‌وتیان له‌گه‌ل بکمن، دهرباره‌ی هه‌لسوکه‌وت کردن له‌گه‌ل
 خیزاندا پتغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی : ﴿خیرکم خیرکم لأهله،
 وأنا خیرکم لأهلی﴾ . { رواه الترمذی وابن ماجه } ، واته :
 (باشتریتان باشتریتانه بو‌هاوسه‌ره‌که‌ی و منیش باشترینتانم بو
 هاوسه‌ره‌کانم) .

۲- مافی ماره‌یی پێندان :

ماره‌یی مافی ئافره‌ته به‌سهر میرده‌که‌به‌وه، وه به‌ته‌نها مولکی
 خۆیه‌تی، مه‌گه‌ر به‌ ئاره‌زووی خۆی بیه‌وت بیدات به‌ که‌سیکی تر
 خوای گه‌وره ده‌فه‌رموت : ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً^ع
 ...﴾ ﴿۴﴾ النساء، واته : ماره‌یی ئافره‌تان بده‌ن به‌ دل فراوانی و
 ئاسوده‌یه‌وه .

تیبینی: له نیسلام مارهیی وه کو خه لاتیکی گران به هابه به نافرته دراوه که هه موو ماناکانی سۆزو خۆشه وستی و بهیمانی پیکه وه ژبانی هه تاهه تایی له خۆ ده گرت .

٣- دابینکردنی شوینی سهوانه وه (نشینگه):

لهسره پیاو واجبه که شوینیکی شایسته و گونجاو بو ژبانی هاوسه رگیری ناماده بکات، که گیان و شهرفی هاوسه ره که ی پاریزراو و نه مین بیت، پنداو یسته بنه رته تی و گرنه کانی تیدا بیت، وه به گویره ی دهسه لات و توانای دارایی پیاوه که بیت، جا مه رج نیه مولکی خۆی بیت یا سه ره خۆ بیت، با له گه ل که سوکاری پیاوه که شی بیت نه گه ر نافرته که پازی بوو، به داخه وه زۆربه ی گرفته کانی خیزانی له م خاله روو ده دات .

٤- مافی نه فه قه و پاره بو سه ره فکردن و هه لسه و که وتکردن به چاکه :

نه مهش بریتیه له پیوستیه کانی ژبان، وه له وه ی ژن پیوستیه تی، وه ک خواردن و خواردنه وه و جل و بهرگ و خزمه تکردن و خه رجی چاره سه ری نه خۆشی و پیوستیه کانی تر .

پنجه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت : ﴿ولهن علیکم رزقهن وکسوتهن بالمعروف﴾ {رواه مسلم} ، واته : رزق و پرۆزی و جلوه بهرگی ئافره تان له سهر ئیویه پیوسته دابینی بکه ن به شیویه کی باش و به گویره ی عورف و عاده تی نه و شوینه و توانای دارایی پیاوه که .

٥- جیبه جینگردنی نه و مهرجه شه رعییانه ی که زن له گرتیبه سستی ماره برین دایناوه :

پیوسته له سهر میرد وه فاداریت به رامبه ر مهرجه کانی ژنه که ی که له کاتی ماره برین بریاری له سهر دراوه ، عوقبه ی کوری عامر (په زای خوای له سهر بیت) ده گرتیبه وه که پنجه مبه ر ﷺ فرموویه تی : ﴿ان احق ما اوفیتم من الشروط ان توفوا به ما استحللتم به الفروج﴾ {متفق علیه} ، واته : (شایسته ترین و هه قترین مهرج له وانهی که پیوسته له به رامبه ریدا ئیویه ی پساوان به وه فابن هاتنه دی نه و مهرجانه یه که ژنان به هۆیه وه شویان هئێ کردوون) ، بۆنموونه ته گه ر ئافره ته که ته و او کردنی خویندنی به مهرج گرتیبت نه وه مهرجیکی دروست و گونجاوه ده بیبت پیاوه که پابه ند بیت به و مهرجه و ئاسانکاری بۆ بکات .

٦- فيژكردن :

پيويسته پياو خه مخوژى لايهنى زانستى و پروسنيڤى
 هاوسه ره كهى بيت، به وهى كه پيويسته كانى كاروبارى ثاينى
 تايهت به ژنانى فيژبكات له گهله بىروباوهرى راست و زانينى
 فهرزه كان، وه پيويسته ميژد زانياره كانى نوژوو و پوژوو بابهنى
 سورى مانگانهى ئافرهت بزائيت تا بتوائيت ههلسوكهوتى
 دروست له گهله هاوسه ره كهيدا بكات، وه پيويسته حوكمه كانى
 عاده و نهخوشى فيژى هاوسه ره كهى بكات، نه گهر بهخوژى
 نهيدمزانى دهبيت ريگهه بيدات له لاي ماموستاي شارهزا فيژ
 بكرت - با مهسرهف و خهرجيشى تى بهچيت - يا دابين كردنى
 هوكاره كانى فيژبوون وهك: كتىب و سىدى... هتد، بو خيزانه كهى
 پهيدا بكات.

٧- دادپهروهى :

نه گهر پياوه كه زياتر له خيزانتيكى هه بوو واجبه دادپهروهى له
 نيوان نهو ژنهو هه ونيكهيدا بكات، پيويسته دادپهروهى له
 نيوانياندا بكات له خواردن و خواردنهوهو جلوبه رگه و شوپنى

نیشته جیوون و شویتی نوستن و مانہوہ و سفہرو سہردان... ہتد،
 ناییت زولم و زورداریان لی بکات و ناعہدالہ تی نہ انجام بدات،
 چونکہ خوی گہورہ زولم و زورداری حہرام کردوہ۔

۸- پیویستہ پیاو نہینی ہاوسہرہ گہی ہپارتزیت و بلاوی نہ گاتہوہو عہیبو نہ نگبہ کانی باس نہ کات :

لہ مہتر سیدارترین نہینی نہیتیہ کانی سہرجئی بہ بویہ
 پیغہ مہر ﷺ ناگاداری توندی داوہ لہ قہدہ غہ کردنی
 بلاو کردنہوہو باس کردنی، وہك دہفہرموت : ﴿ان من اشر
 الناس عند الله منزلة يوم القيامة : الرجل يفضي إلى
 المرأة وتفضي إليه ثم ينشر أحدهما سر صاحبه﴾ ، {رواہ
 مسلم}، واتہ : خراہترین کہس لہ روی ہلہو شویتنہوہ لہ لای خوا
 لہ پڑوی قیامت پیاونکہ دہچیتہ لای خیزانہ گہی و خیزانہ گہی
 دہچیتہ لای و لہ دوایدا ہر بہ کہ بان نہینی نہوی تر ناشکرا
 دہکن۔

۹۔ پتویستہ میزد شہرہ فی ژنہ کہی پپاریزیت لہ ہممو ٹھوانہی کہ دہبنہ ہوی لہ دستدانی پرنو رہوشٹ جوانی :

پتویستہ پساو ہانی خیزانی بدات تا فرمانہ کانی خوی
پہرور دگار جیہ جی بکات ، و دہ بیت ہاوسرہ کہی پپاریزیت لہ
ہممو ٹھوانہی کہ تووشی گوناح و بی شرعی دہ کات ، وہ ک
سفوری و خودہر خستن و تیکہ لاوبوونی ناپتویست لہ گہل
کہسانی نامہ حرمددا ، وہ پتویستہ ہممو مافہ کانی بو دابین
بکات و چاودیری بکات و رینگہ نہدات بہ لہ ناوچوون و لاوازبوونی
ٹایین و رہوشٹہ جوانہ کانی و دہرچوون لہ فرمانہ کانی خوداو
پنغہ مبرہ کہی ﷺ ، چونکہ میزد سہرپہرشتیارو بہرپرسہ ، وہ
پاراستن و پاریزگاری کردنی لہ رہوشٹہ جوانہ کانو بہا بہر زہ کان
ٹہرکی سہرشانہ تی ، وہ دہ بیت لہ سہر رہوشٹہ جوانہ کانی
ٹایین بہرور دہی بکات .

۱۰- پېټويسته مېرډ پڼگر نه بېټ له چوونه دهره وهی ژنه کې بؤ کاری پېټويست و سهردانی خزم و که سوکاری :

له بهرامبر ئېزنی پياوه که پېټويسته ئافرهت له چوونه دهره وهی
نه بېټه هؤی فېتنه بؤ که سانی تری بهردهر خستنی جوانيه کانی،
ده بېټ دهر چوونی بې خؤر ازانده وه بېټ، وه خؤی دوور بگرېت له
بؤنی عهترو گولآوو سؤراو سپياوو ته و قه کردن له گه ل که سانی
بېگانه دا يان گوی گرتن له خراپه، وه پېټويسته پارېزگاری له خؤی
بکات و به ناگا بېټ له به کاره یتانی چاوو زمان و دست و دل و
هستی، وه خؤی دوور بگرېت له دانېستن له بهر دهر گای مال و
تازاردانی خه لکی به زمان و هه لسو که وتی ناشیرین.

۱۱- پېټويسته مېرډ يارمه تی هاوسه ره کې بدات بؤ فېر بوون و جېبه جېنکردنی ئايينه کې و پارېزگاری کردن له نوېژو نه رکه ئايينه کانی :

به تاييه تی نوېژه فه رزه کان و فېرکردنی نوېژ و پوژو وه
سوننه ته کان، وهك نوېژې چېشته نگاوو نوېژې ویترو شهو نوېژو

تهوبه کردن و پاریزگاری کردن له سر خوتندنی دوعاو تهو زیکرو
ویردانهی له پیغه مبره وه ﷺ هاتوون، خوای گوره ده فرموت:

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا (١٣٢) طه.

واته: فرمان به خیزانه کهت بکه به نوئز کردن و به دهوام به
له سر ته م فرمانه که له کاتی خوی ته لجام ده درت.

١٢- پتویسته میرد له کاره کاندرا واپیزو پرس به ژنه کهی بکات:

به کبکی تر له مافه کانی ژن به سر میرده که به وه تهوبه، که
پرس و پای پبکات له کاروباره تایه تیه کانی خیزان به تایه تی
تهوانه ی په یوه ندی به خوی و مندالو کاروباری ماله که به وه هبه،
بان هر بابه تیک که بزانت خیزانه کهی ووردو بیر تیزه تیدا،
ته م کارهش ته لجام ده درت به پشت بهستن به سونه ت و نه ریتی
پیغه مبر ﷺ که همیشه پرس و پای به ژنه کانی ده کردو پای
تهوانیشی و مرده گرت، وه که له صه حیجی موسلیم دا هاتووه:
له کاتی نووسینی (صلح الحدیبیة) کاتیک پیغه مبر ﷺ به
یارانی فرموو: ' قوریانیه کانتان سر برن و سهرتان بتراشن '،

بہ لآم ہیج کہ سیک تم فہرمانہی بہ کسر جیہ جی نہ کرد، جا پتغہ مبر ﷺ چووہ لای (ام سلمة) خیزانی و پروداوہ کہی بق گیراوہ، (ام سلمة) ووتی: نہی پتغہ مبری خواتق ہلسہ لہ پیش چاوی نہوان قوربانیہ کہت سہر بپرہ و سہری خوت تراشہ، پتغہ مبر ﷺ ہلسا بہ قسہی (ام سلمة) ی کرد، ہاشان ہاوہ لان کہ نہ میان بینی، نہ مانیش ہمووان ہلسان ناژہ لہ کانی خویان سہربری و سہریان تراشی، نہمہ نموونہ یہک بوو لہ راویژی پتغہ مبر ﷺ بہ خیزانہ کانی کہ دیارہ خیریکی چہند کہورہی بہ دوا دات.

۱۳- میزد نابیت ژنہ کہی لہ مالہوہ جیبہیلینت

ہہتا درہنگانی شہو بہ بن ہؤکاریکی رہوا :

پتغہ مبر ﷺ ریگری کردوہ لہوہی پساو لہ کانی درہنگی شہودا لہ ناکاو بیتہ ناو مال، وہ نہمہش مافیکی تری ژنہ بہ سہر پیاوہ کہ بہوہ و پتویستہ دوی نوژی شیوان راستہ و خق بگہریتہوہ لای، وہ لہ درہوہی مالی خویدا تا درہنگانیکی شہو نہ مینیتہوہ مگہر کاریکی زور زہروری ہہ بیت، چونکہ نہو رہفتارہ ژن

بیزارده کاتو، وای لئده کات ههست به شله ژان بکاتو، نه گه ری گومانی پاراپی دروست ده کات، به راستی چاره سهری گرفته کان به قسه کردن ده بیت نه ک به شار دنه وهو بهاس نه کردنی، به به لگهی نافرتهی ناشیزه که به کم ههنگاو ناموز گاریه، وه نم ناموز گاریهش له وانیه به جارنک و دوو جار به ره می نه بیت به لکو به رده وای ده ویت و لیزانین و حکمتهی پیوسته.

۱۴- میرد نابیت سیخوری به سهر هاوسه ره که به وه بکات :

پیاو نابیت به گومان بیت به رامهر هاوسه ره که ی، خودای گوره ده فرموت: ﴿... وَلَا تَجَسَّسُوا...﴾ ﴿۱۲﴾ ﴿الحجرات، واته: سیخوری به سهر به کتربیه وه مه کن، جابر (ره زای خودای لسی بیت) ده فرموت: ﴿نهی رسول الله ﷺ ان یطرقالمرء اهله لیلا او یخونهم و یلتمس عثراتهم﴾: (رواه احمد و ابن حبان)، واته: پیغمبر ﷺ ریگری کردوه پیاو له دره نگانی شهودا له نا کاو خوی بکات به نا و مالد ا به مه بهستی در خستی نا پاکسی و دوزنه وهی هله و که مو کوریه کانی هاوسه ره که ی،

بہ لئی پتوہستہ پیاو خہ مسارد نہ بیت لہ سہرہ تائی نہو کارانہی کہ دہ بنہ جیئی مہترسی بؤ بہر دہ و امبوونی ژبانی ہاوسہرگیری، بہ لام نایت گومانی خراب و ناپرہوای ہی نہ بات، وہ نایت لہ مزہ نہہ کاندازیا دہرؤیی بکات و گومانی خراب بہ ہاوسہرہ کی بیات بہ ہی بنہ ماو بہ لگہ، چونکہ نہم جؤرہ گومانانہ سہرہ کیشیت بؤ نہ لجامی زور خراب .

۱۵- میزد نایت ژن بہ جن بہیت و قسمو بہیوہندی لہ گہ لدا بپریت و خوی لی دوور بگریت :

بہ بی بوونی ہیچ ہؤکارو ہاساویک، خودای گہورہ

دہ فرمویت: ﴿... وَلَا نُضَارُوهُنَّ لِضَيْقِوْ عَلَيْنَّ...﴾ ﴿١٦﴾

الطلاق، واتہ: زیان مہ گہ بنہ بہ ہاوسہرہ کانتان بؤ نہوہی زیاتر ناچاریان بکہن و نہنگیان ہی ہلچن، زیان گہ یاندن بہ ژن چہندہا جؤری ہہیہ: لہوانہ خؤ لی دوور گرتن و قسہ لہ گہ ل نہ کردن و پشت تیکردنہ .

۱۶- میزد پیویسته جوین نهدات و نفرهت نهکات و
توندوتیژی بهرامبر هاوسه ره که ی به کار نه هینیت و
دهستدریژی نهکاته سهری به ناهق :

خودای گوره ده فرمویت : ﴿... فَإِنْ أَطَعَكُمْ فَلَا

تَبِعُوا عَلَيْهِمْ سَكِيلًا...﴾ (۲۱) ﴿النساء﴾، واته : نه گهر
هاوسه کانتان گوپراه لیان کردن تیر تیره رنگابه که پهیره و
مه کهن بو لیدانبان، وه زورداریکردن لیان و دژابه تیان مه کهن،
وه که نه وهی سهر کونه بکریت به به کار هینانی دهسته و اژهی نه شیاو
وه که : جنیودان و قسهی ناشیرین پنگوتن و بیژ لیکردنه وه و
به له عنه تکردن و، تف لیکردن و هاوار له سهر کردن ... هتد .

چونکه پیغه مبهری خودا ﷺ ده فرمویت : ﴿لَيْسَ الْمُؤْمِنُ
بَطْعَانٍ وَلَا لَعَانٍ وَلَا فَاحِشٍ وَلَا بَدِيءٍ﴾، (رواد مسلم) ،
واته : ئیماندار ههر گیز تاندهرو نفره تکهرو قسهی سوکو
ناشیاو بی ره وشت و بی نه ده بی ناکات).

١٧- میزد پتویستہ نارامگر بیت لہ گہل ہاوسہ رہ گہیدا :

دوای ہاوسہ رگیری پساوان پتویستہ رہ چاوی تبینی شیوازو
سروشٹی ئافرہت بکہن و لہ گہ لیاندا نہ رمی و سوز بہیرہوی
بکہن و ہل سو کہوتی توندوتیزییان بہرامبہر نہ کہن ، وہک
وہ فایہک بہو ہہ قہی ہہ بہتی و لہ پتساو مانہ وہی بہیو ہندی
خوشہویستی نیوانیان و ہاریزگاری کردن لہ ئاسودہیی و
مانہ وہی خیزان ، پتغہ مہر ﷺ دہ فہر مویت : ﴿ لا یضرك
مؤمن مؤمنۃ ان کرہ منها خلقا رضی منها اسخر ﴾ {رواہ
مسلم} ، واتہ : نایبت پساوی ئیماندار رق و قینہی ہہ بیت
بہرامبہر ئافرہتی ئیماندار ئہ گہر لہ رہوشتیکی رازی نہ بوو ئہوا
رہوشتیکی تری بہ دلہو رازی دہ کات ، بہ تاییہ تی لہ ہندیک
حالت وہک : کاتی بیئویزی و نہ خوشی کہ دوو چاری گرفت
دہ بیت پتویستہ لہ سہر پساو رہ چاوی باری دہرونی خیزانی
بکات .

**۱۸- میرد دہبیت ہمیشہ هاوسہرہ گہی خوشبویت و
وونہی شیرینی لہ گہل بہ کار بہیتیت و بہرہ و ام
روی خوشبویت لہ گہ لیدا :**

پتغمبہری خودا ﷺ دہ فرموت : ﴿ الکلمة الطيبة
صدقة ﴾ { رواہ مسلم } ، واتہ : قسہی شیرین و جوان و باش
خیر و چاکہ بہ ، کہ واتہ نہ گہر ووشہی جوان و شیرین بؤ
خہ لکی بہ گشتی نہ وها خیر بیت ، بیگومان لہ گہل هاوسہرہ گہی
زیاتر خیر و چاکترہ ، وہ دہبیت دہستخوشی لیکیات لہ سہر
کارہ کانی وہ لہ کہ موو کورپہ کانی بیوریت ، بہ تاییہ تی لہ
دروستکردنی چیشست و نانی ، لہ صہیحی موسلیم دا ہاتوہ کہ
پتغمبہری خودا ﷺ : ﴿ ما عاب رسول الله صلى الله عليه و
سلم طعاما قط ، كان اذا اشتهى شيئا اكله وان كرهه
ترکہ ﴾ . واتہ : ہر گیز پتغمبہری خودا ﷺ عہیی لہ ہیچ
خوار دنیگ نہ گرتوہ - وہك بلیئہ مہ سویرہ ، یا بیئ خوی بہ ،
یا نہ کولاوہ - نہ گہر حہزی لییکردبایہ دہ بخوارد ، نہ گہر حہزی
لینہ کردبایہ وازی لئی دہینا بہ بی عہیب لیگرتن .

۱۹۔ پیویستہ پیاو ھہ لسو کہوتہ کانی لہ گہل خزمہ کانی ھاوسہ رھ کہیدا باش بیت :

ما فیکي نافرہت بہ سہر پیاوہ کہ بہوہ ٲوہ بہ : کہ ھہ لسو کہوتی
لہ گہل باوڪو دایکی خیزانہ کہی و خزمہ کانی باشیٲت ، پیاو
چاکہی لہ گہل ٲنہ کہی نہ کردوہ ، ٲہ گہر لہ گہل باوڪو دایکی
ٲنہ کہی بان خزمہ کانی باش نہ بیٲت ، پیویستہ پیاو زور ٲریز لہ
کہ سوکاری ٲنہ کہی بگریٲت ، بہ تاییہت دایکی خیزانی
(خہ سوو) ، چونکہ ٲوہ دایکہ زور زور ماندو بووہ بہ کچہ کہی و
پہر و ردهی کردوہ و شہ و نخونی زوری بو کردوہ ، تائہم
ٲہ مانہ تہی ٲادہستی ٲوہ پیاوہ کردوہ بوہ دہ بیٲت پیاویش ٲہم
چاکہ بہ قہت لہ بیسر نہ کات ، پیٲغہ مبہر ﷺ دہ فہر موٲت :
﴿من لم يشکر الناس لم يشکر اللہ﴾ . (رواہ الترمذی
و ابوداود) ، واتہ : ٲوہ کہ سہی کہ سوپاسی خہ لک نہ کات وہ
چاکہی خہ لکی لہ بہر چاو نہ بیٲت ، ٲوہ سوپاسی خوای
گہورہ شی نہ کردوہ .

۲۰- میرد دہبیت کہ ہاتھوہ مالہوہ سلّو لہ ہاوسہرہکھی بکات :

سلّو کردنی پیاو لہ ژنہکھی ٹہرکہو یہ کیکہ لہ سیفہتہکانی
نادہمیزادی دل نہرم، سلّو کردن ہیماہی ناشتی و ہیمنی و
نارامی و دوور بوونہ لہ شہرو نالّوزی و گرزئی .

نہنس (پہزای خواہی لسی بیت) دہفر مویت: پیغہ مہر ﷺ
نامؤزگاری کردم و فرمووی: ﴿اذا دخلت علی اہلک فسلم
یکن برکة علیک و علی اہل بیتک﴾ {رواہ الترمذی} ،
واتہ: (ہر کاتیک چوتہوہ بؤ لای کہ سوکارہکات سلّو
بکہ، چونکہ دہبیتہ مایہی رژانی بہرکات بہسہر تّو و بہسہر
خاو و خیزانی مالہکات .

۲۱- میرد پیویستہ چارہسہری سہر پیچی و لہ پی لادانی ہاوسہرہکھی بہ چاکہ چاک بکات :

لہ ماہہکانی ژن بہسہر میردیہوہ ٹہوہیہ بہرورہدی بکات و
ہانی بدات بؤ گوپڑاہ لیکردن، پیویستہ میرد پلہ بہندی بکات
لہ جیہہ جیکردنی ٹہم گوپڑاہ لیبہدا، سہرہنا بہ پیشکہ شکردنی

نامؤزگاری و قسہی خوش ، پاشان ناگادار کردنہوہ ، نہ گہر نہوہ
چارہسہری نہ کرد با سہر جیتی لہ گہل نہ کات و پشتی تیکات ،
یان بہ تنیا لہ سہر جیکاہی بہ جتی بہیلیت ، نہ مانہ ہنا سہ
رؤز نہ نجام بدات ، نہ گہر نہوہش سوودی نہ بوو ، با ہہرہشہو
چاوسوور کردنہوہی لہ گہل بکات ، وہ بیترسینیت بہ سزای خودا ،
نہ گہر نہوہش سوودی نہ بوو ، نہوہ بؤی ہہیہ نہمیسی بکات ،
نہ گہر بہ پتوسی زانی وہ سوودی ہہ بوو ، بہ لام نہمیگردنیکسی
توند نا ، وہ دەبیت زؤر سووک و سنووردار بیت ، وہ ناییت
بریندار کردنی تیدا بیت ، وہ دەبیت دوور بیت لہ دەم وچاو بہ
ہموو شیوہبہک ، ناییت ناسہواری بہ جتی بمینیت ، وہ ناییت نہم
کارہ لہ پش چاوی کہس بیت ، بہ لکو لہ مالہوہ لہ شوتینکی
داخراو بیت بؤ نہوہی دہروون و کہسایہتی لہ کہدار نہ کات و ، ناییت
قسہی سووک و ناشیرینی ہی بلیت ، یان بہ کہسوکاری .

بؤیہ خوشہوہیستمان ﷺ دہفرموت : ﴿ ولا تقبح ولا
تہجر الا فی البیت ﴾ {رواہ أبو داود} ، وہ پتغہمبہری خودا ﷺ
ہرگیز لیدانی بہ کار نہہیناوہ لہ گہل ہاوسہرو خیزانہ کانی ، وہ
لہ ہیچ نافرہتیکسی نہ داوہ قہت قہت ، وہ خوشہوہیست ﷺ

فرمودہ تھی: ﴿دارہ کہت بہ رز نہ کہیتہ وہ لہ ہاوسہرہ کہت بہ سزای خودا بترسیئہ﴾ {اخرجه البخاري في الأدب المفرد} .

۲۲- دہ بیٹ پیاو پارمہ تی خیزانہ گہی بدات لہ کاروباری مالہ وہی وہک نیقتیبا کردن و چاولنگردنی پیغہ مہری خوشہ ویست ﷺ :

﴿عن الأسود بن يزيد، قال: سألت عائشة - رضي الله عنها - ما كان النبي يصنع في بيته؟ قالت: كان يكون في مهنة أهله - يعني: خدمة أهله - فإذا حضرت الصلاة، خرج إلى الصلاة﴾ {صحيح البخاري}، جاء ذلك مفسراً في بعض الروايات: ﴿كان في بيته، ويحلب شاته، ويرقع ثوبه، ويخصف نعله، ويخيط ثوبه ويرقع دلوه، ويخدم نفسه، ويعلف ناضحه، ويعقل البعير، ويأكل مع الخادم ويحمل بضاعته إلى السوق﴾ {رواه أحمد وابن حبان والبخاري في الأدب المفرد}، ثم هاوہ لہ بہ ریزہ الأسود بن يزيد (پہ زای خوی لئی بیٹ) دہ لیٹ: ہر سیارم لہ دایکمان عائشہ (پہ زای خوی لئی بیٹ) کرد: ٹایا پیغہ مہری خوالہ مالہ وہ چی دہ کرد؟

گوئی پتغہ مہری خوا ﷺ لہ یارمہ تی کاروپشہی ہاوسہرہ کانی
 خوی دابوو، نہ گہر کاتی نوٹڑ ہاتبایہ بہ کسہر نامادہی نوٹڑ
 دہبوو لہ مزگہوت، وہ لہ مالہوہ شمہ کی خوی چاک دہ کردو
 ریگی دہخستو بہدہستی خوی مہری دہدوشی و نہ عل و پینلاوی
 خوی چاک دہ کردہوہ، پڑشاکہ کہی دہدووریہوہو پینہی
 دہ کردو، سہ تلی مالہ کہشی چاک دہ کرد، وہ خزمہ تی خوی
 دہ کردو، ئالیکی دہدا بہ ووشرہ کہی و بہ خوی دہیہستاہوہ،
 لہ گہل خزمہ تکارہ کہی خوی نانی دہخواردو کہ لوپہلہ کانی
 خوی بہدہستی خوی ہلڈہ گرت بؤ بازار، دیارہ پتغہ مہری
 خودا ﷺ مامؤستاو پتغہواو پتغہنگہ بؤ پساوانی موسلمان لہ
 یارمہ تیدانی ہاوسہرہ کانیان، بہ تاییہ تی لہ کاتی نہ خؤشکہوتنی
 نافرہت و بی تاقہت بوون دا .

بہ لئی بہراستی دہبیئت میرد یارمہ تی ژنہ کہی بدات لہ
 پیوستیہ کانیدا بہ گوئریہی توانا، چونکہ یارمہ تیدان خؤشہوہیستی
 پیکہوہ ژبان دروست دہکات، دیارترین سیفہ تی ژبانی
 ہاوسہریتی یارمہ تیدانہ لہ سہر خیرو چاکہ بؤ ئہوہی ژبانی
 خیزانی بؤ ئاستیکی بہرز رایبت، کہ بہو ہؤیہوہ خؤشگوزہرانی

بؤ خيژان و مندالان دېته ناراه، نابيت ميړد تنها له كاتى خوشى له گهډ خيژانه كهي بيت، بهلكو ده بيت له كاتى نه خوشكه و تنيشى له گهډ تازاره كاني بژيت و لني رانه كات و، پشتگويسى نه خات، چونكه هم نافرته زياتر له و كاته دژوارانه دا چاوى له ده ست و رپفتارى پياوه كه به تى، به يارمه تيدانى زور دلخوش ده بيت، وه له وانه به هوكارى چاكبوونه وه و شيفا بو هاتنى بيت، به لام كه ده بينى پياوه كه ي لني بيژاره ئاوپرى ليناداته وه، نه گهر چند نه خوش بيت له وانه به زياتر نه خوش بكه و يت به خه م و خه فته خواردن، بويه ده بيت پياو به راستى زور وه فادار بيت به رامبه ر هاوسه ره كه ي خوى .

تېيښى؛ دياره يارمه تى پياو بؤ خيژانه كه ي له مالنيك بؤ مالنيكى تر ده گورئ، بؤ نموونه : نه و نافرته ي ژنى ماله جياوازه له گهډ له و نافرته ي ده وامى هيه، يا مندالى زوره به كيكى تر مندالى كه مه... هتد، گرنگى نه وه به پياو سه يري هاوسه رى نه كات به چاوى خزمه تكارو نه و يش وه ك كوښخا، بهلكو همدوولا هاوسه رو هاوكارو هاوخه مى به كتر بن .

بهشی دووم

ماوه کانی مسرد

له سه ر ژنه که می

مافی میر له سر ژنه کې مافیکی گوره یه ، ده بیټ نافرته
 بهرامبر میړده کې نه لجامی بدات ، وهك زورنك له فرموده كانی
 پښه مبر ﷺ ناما زه یان پښکړدووه ، پښه مبری خودا ﷺ موژده یه کی
 زور خوش ددهات به نافرته می موسلماننی چاكو گوپړایه ل بو
 پیاوه کې که ده فرموت : ﴿ ایما امرأة ماتت و زوجها عنها
 راض دخلت الجنة ﴾ {رواه الترمذی} ، واته : هر نافرته تیک
 بمریت و میړده کې لیبی رازی بیټ ده چیته به هشت .

له و مافانه ی میړد له سر ژنه کې به تی نه مانه ی خواره مون :

۱- ده بیټ ژن گوپړایه لسی نه وای میړده کې بکات له هه موو کاره په واکاندا :

واته : مادم گونا نه بیټ کاره که ده بیټ به قسه ی پیاوه کې
 بکات ، خوی گوره ده فرموت : ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى
 النِّسَاءِ...﴾ (٢٤) النساء ، واته : پیاوان مافی سره پرشتیان
 هیه به سر نافرته تاندا ، نه مهش بریاری خوی گوره یه ،
 القوامه : واته سر و کایه تی خیزان و مافی گوپړایه لی .

فرمودہی زور ہاتوہ لہ پیغہ مبرہ و ﷺ کہ باسی فہزلو
 گورہی ئافرہت دہکات کاتی گوپڑاہلی پیاوہ کہیہتی، لہوانہ
 فرمودہی؛ ﴿ اذا صلت المرأة خمسها وحصنت فرجها
 واطاعت بعلها دخلت من أي أبواب الجنة شاءت ﴾، (رواہ ابن
 حبان) ، واتہ: ئەگەر ئافرہت پینج نوپڑہ کہی کردو داویتی پاک
 راگرتو گوپڑاہلی پیاوہ کہی کرد، دہچیئہ ناو بہہشت بہ کام
 دەرگا بیہوتو ئارہزوو بکات).

پیوستہ ئافرہت لہ قسہی پیاوہ کہی دہرنہچیئ مادام داواکہی
 پیچہوانہی شرع نہیئت، بہلام ہەر کاتیک پیاو داوا ی کاریکی
 ناشرعی کرد ئافرہت نایئت گوپڑاہلی بیت، چونکہ گوپڑاہلی
 تہنہا لہ کاری چاکہ دایہ، چونکہ پیغہ مبرہی خودا ﷺ
 دہفرموت: ﴿ لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق ﴾ (رواہ
 أحمد) ، واتہ: گوپڑاہلی بۆکہ سیک نہ ئەگەر ئەو کہسہ داوا ی
 سہ پیچی خودا بکات .

روونکردنہ وہیہک : دہربارہی دہسہ لاتی پیاو بہسہر ژنانہوہ، وہ
 مانای (القوامۃ) روونکردنہ وہیہک پیوستہ کہ خوا

ده‌فه‌رمووت: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ...﴾ (٣١) النساء ، واته : پیاوان مافی به‌پۆه به‌ریتیان به‌سه‌ر ئافره‌تانه‌وه هه‌یه‌وه ده‌بیت چاودێریان بکه‌ن و ئافره‌تانی‌ش ده‌بیت به‌په‌ی پلانو نه‌خشه‌ی ئه‌وان په‌فتار بکه‌ن .

مانای (القوامه) مانای به‌کۆیله‌کردنی ژن نیه‌ بۆ پیاوان (وه‌ك هه‌ندیک كه‌س واده‌لێن)، به‌لكو (القوامه) دیار بکردنی ئه‌رك و ده‌سه‌لاتی پیاوه‌ به‌رامبه‌ر ئافره‌ت و ئه‌رك و ته‌كلیفیکه‌ خراوه‌ته‌ سه‌رشانی پیاوان بۆ ژنان، وه‌ ئه‌مه‌ ریتمایه‌کی خودایه‌ بۆ پێکخستنی کاروباری خێزان، که ده‌بیت پیاو زۆر به‌چاوی پێزه‌وه‌ ئه‌و خێزانه‌ی که‌ ئه‌مانه‌ته‌و پاسباره‌ی خوا به‌ له‌چاوی خۆی باشتر به‌اریزیت، گشت مافه‌کانی دابین بکات، وه‌ك خانوو و خواردن و خۆراک و جلویه‌رگ و ده‌رمان و له‌ سه‌رما و گه‌رما و برسه‌تی و تینویتی به‌پاریزیت، زۆر به‌ کورتی ده‌توانین بڵین : ئه‌م په‌له‌وه‌ ده‌سه‌لاته‌ی که‌ به‌ پیاو دراوه‌ ئه‌رك له‌ سه‌رشانبوونه‌وه‌ به‌ر په‌ر سه‌بوونه‌ (مسئولية و تکلیف) نه‌ك به‌ زیاد دانانی پیاوانه‌ به‌ سه‌ر ژنان، وه‌ قیوامه‌ سه‌ر په‌ر شه‌تیاریه‌ نه‌ك سه‌ته‌مکاری، چونکه‌ ئاشکرا به‌ ده‌بیت خێزان به‌ پۆه‌ به‌رو چاودێریکی هه‌بیت بۆ ئه‌وه‌ی ئیشوکاره‌کان

به پړکوپیکي به پړتوه بچیت، نه ک بیته نازاوه و تیکگیران و،
 دپاره لاشه و جهسته ی پیاو توندو تولترو به هیژتره له ژنان بویه
 نرکی مال و دارایی و نازوقه په یدا کردن و ماره یی و بژبوی و
 خیزانکاری قورسی دهره وهی مال له نه ستوی پیاوه، چونکه
 پیکهاته ی لاشه ی پیاو شیاوتر و گونجاوتره بو نم نرک و
 بهرر سیاره تیه.

۲- نابیت ژن خوئی فده غه بکات له میړده کهی هر کاتیک داوای سر جینی لی کرد :

پنغه مبری خودا ﷺ ده فرموی: ﴿اذا باتت المرأة هاجرة
 لفراس زوجها لعنتها الملائكة حتى ترجع﴾ (رواد
 البخاري)، واته: نه گهر ژنیک سر جیگای میړده کهی
 به جیهیشت نه و نافرته فریشته کانی خوا له عنه تی لیډه کن تا
 ده گهرتته وه سر جیگای میړده کهی.

نه و ژنه ی له و کاره دا بی هیچ پاساونک و بی عوزری شرعی
 گوپړایه لی میړده کهی نه کات نه و ژنه فریشته کان له عنه تی
 لیډه کن و خوا لیبی توره ده بیت، نویژه کانی وهرناگیریت و،

بەرز نایبەتە، وە مافى پەرورەدگار بەجى ناهىيىت و ئيمان و باوەپىشى لاواز دەيىت، لە گەل ئەوئى پياوئىش دەيىت پەچاوى حالەتى ماندووبوون و نەخۆشى و بارى تەندروستى و دەروونى ئافەرەتەكەى بكات .

۳- نایبىت ۋە خيىر لە مالى پياوئەكەى بكات بەبى ئىزنى ئەو :

پىويستە پارىزگارى لە مالى مېردەكەى بكات، بۆيە نایبىت ۋە لە مال و سامانى مېردەكەى هيج سەرف بكات تەنھا بە پىپىدانی ئەو نەيىت، وە دەيىت دەست بلاو نەيىت و زىادە مەسەرف نەكات، وە نایبىت ئافەرەت بەخەشى لە مالى مېردەكەى، مەگەر مېردەكەى روخسەتى دابى، نابى ئافەرەت مالى پياوئەكەى زىادە مەسەرف بكات، چ بە خواردن، چ بە جلوبەرگ، چ بە كەلوپەل، بەلكو پىويستە پارىزگارىان لى بكات، ئەگەر شى وىستى شتىك بداتە هەزارىك، يا دەستكورتىك دەبى روخسەتى ئاشكرا لە پياوئەكەى وەربگرت، يان روخسەتى پىشووختەى بۆ ئەم جۆرە كارانە

لی وەر گرتییت و بزانییت پیاوه که ی رازییه، یان نا، ئەمه بۆ خێر کردن حوکمی وایه، به لām بۆ زیاده مهسرهف و به هه دهردانی مالی پیاوه که ی ئەوا تاوان و گونا هبار بوونه.

٥- قه ناعهت هه بوون و رازی بوون به و داهاته ی دهستی پیاوه که ی ده که ویت :

له هه قی میزد له سر زن ئەوه یه رازی بیت به وه ی هه یه و قه ناعهت بکات و له مهسرهف کردندا زۆر پێداگری نه کات که له توانادا نه بییت، داوای شتی که نه کات که پیاوه که ی له توانای دا نه بی، یان داوای شتی که نه کات که زیاده بی و پێوستی پی نه بی، ده بی ژبانی هاوسهر له گه ل پیاوه که ی به پی ده رامهت بژی، رازی بی به و رزقه ی خوا بۆ یانی ناردوه، نابێ زیاده رهوی بکات له خواردن و جل و به رگ و که لو په ل، رازی بوون به توانای پیاوه که ی به رده وام خۆشه وستی و پێز گرتن زیاد ده کات، له زهت و نامه زرۆی له ژبانیان ده رده که وئ هه مووی ده بیته خه نده و خۆشی، به لām رازی نه بوون به توانای ئابووری پیاوه که ی، ئەگه ر به ناما زه یه کیش بیت ژبانیان جگه له تهسکی و په شو کاوی،

دهبیته پارچه بهك له تورپهیی و لیک دوور کهوتنه وه و هه‌لدیران، له شه‌لجام دا پیاو بۆ به‌رده‌وامی ژانیان په‌نا ده‌باته به‌ر حه‌رام، ئافره‌تانی ئیمانداری پیشینه‌ چاکه‌کان کاتی پیاوه‌کانیان ده‌چوونه ده‌روه به‌ر بازارگانی ئامۆژگاریان ده‌کردن و ده‌یانگوت: ده‌خیل ئیوه له ده‌روه‌ن و نه‌که‌ن پارووی حه‌رام به‌یتنه‌وه بۆ خۆمان و مناله‌کانمان، چونکه له‌سهر برسپه‌تی ئارام ده‌گرین، به‌لام ئارام له‌سهر ئاگر ناگرین، به‌لکو ئافره‌تی ئیماندار ده‌بی له‌کاتی ناخۆشی و گرانی و که‌م رزقیدا پستی پیاوه‌که‌ی بگری و دلی بداته‌وه، په‌زنامه‌ندی و ئارامگری نیشان بدات، بۆ شه‌وه‌ی پیاوه‌که‌ی تووشی حه‌رام خواردن نه‌بیت، چونکه خوای گه‌وره

ده‌فه‌رموت: ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ الشرح، واته: به‌راستی له‌گه‌ڵ هه‌ر ناخۆشی و نا‌په‌سه‌یه‌ك دواتر خۆشی و په‌سه‌یه‌ك هه‌یه، شه‌مش بزاین: راسته‌ داوا له‌ ئافره‌ت ده‌کریت که ئارام بگریت له‌سهر که‌مه‌رامه‌تی پیاوه‌که‌ی، به‌لام ده‌بیت پیاوه‌که‌ش که‌مه‌تر خه‌م نه‌بیت له‌ ئیشرکردن و هه‌ولدان و خۆماندوو کردن بۆ به‌ده‌سته‌یتانی خۆشگوزهرانی بۆخۆی و خانه‌واده‌که‌ی.

٦- ژن به بڼ پټيدانى هاوسه ره كهي نايټ پوژووي سوننه ت به پوژوو بيټ :

به كيكى تر له مافه كاني ميړد به سر ژنه كه يه وه، نايټ ژن هر له خويه وه به پوژوو بيټ به بڼ پرس و پټيدانى ميړده كهي جگه له مانگي په مه زان، چونكه پڼغه مبهري خودا ﷺ ده فرمويټ: ﴿لا يحل للمرأة أن تصوم وزوجها شاهد إلا بإذنه﴾. {أخرجه البخاري}، واته: نايټ ئافره ت به ئاماده بوونى ميړده كهي به پوژوو بيټ ته نها به په زامه ندى و پټيدانى نه و نه بيټ.

٧- ژن نايټ له مالى هاوسه ريدا پي به هيچ كه سيك بدات بيټه ئاو مال ته نها به په زامه ندى هاوسه ره كهي نه بيټ :

به كيكى تر له مافه كاني ميړد به سر ژنه كه يه وه، كه نايټ كه سيك بيټه ئاو مال و جيگاي ميړده كهي به بڼ په زامه ندى خوي، چونكه پڼغه مبهري خودا ﷺ ده فرمويټ: ﴿فحقم عليهن أن لا يوطنن فرشكم من تكهون ولا يؤذنن في بيوتكم

لمن تکرهون ﴿﴾ ، {أخرجه الترمذي وابن ماجه}، واته :
 مافی ئیوه له سمر ژنان نه و به پرنگه نه ده ن هېچ کهس بیته ناو
 مال و جیگاتان به بی پره زامندی ئیوه.

۸- پټویسته ژن هه لسوکه ونه کانی له گهل خزمه کانی هاوسه ره که پیدا باش بیت :

مافی میرد به سمر ژنه که یه وه نه و به ، که هه لسوکه ونی له گهل
 باوک و دایکی میرده که ی و خزمه کانی باشییت ، ئافره ت چاکه ی
 له گهل پیاوه که ی نه کردوه ، نه گهل له گهل باوک و دایکی
 میرده که ی یان خزمه کانی باش نه بیت ، پټویسته ئافره ت مافی
 پیاوه که ی و خزمه کانی پيش بجات و ، زور ریز له که سوکاری
 میرده که ی بگریت ، به تاییه ت دایکی میردی (خه سوو) ، چونکه
 نه و دایکه مانده بووه بؤ کوره که ی شه و نخونی بؤ کردوه ،
 ئافره تی باش نه و دایکه به دایکی خوی ده زانی و بؤ ئیشوکاری
 ماله وه پرس و راویژی پنده کات ، و له خه سووی بکات چؤن
 به چاوی پر خؤشه ویستی سه یری کوره که ی ده کات زور زیاتر
 سه یری خبزانی کوره که ی بکات (بوکه که) ، چونکه جیاوازی و

دووبه ره کی له گه له خه سووی زور جاران ده بیته هوی ټیکچوونی
گریه ستی ماره بری و پیشیلکردنی مافی به کترو زهره رو زیانی
گوره له ده ستدانی رهامه ندی خوی میهره بانه په نا به خوا.

۹- ده بیته ژن نهیسی میژده کهی و نهیسی ماله کهی پیاړتیت :

فهرمووده ی زور هه ن، که پیداکری له سر مافی میژد له سر
ژنه کهی ده کات و گرینگترینان مافه کانی داپوشین و پاراستن و
به رده وام بوونه، چونکه پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت : ﴿إِنَّ
مَنْ أَشْرَ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ: الرَّجُلُ يَفْضِي
إِلَى الْمَرْأَةِ وَتَفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ أَحَدَهُمَا سِرَّ
صَاحِبِهِ﴾، {رواه مسلم}، واته: خراپترین کهس له روی پله و
شوینه وه له لای خوا له روژی قیامت پیاوټکه ده چیته لای
خیزانه کهی و خیزانه کهی ده چیته لای و له دوایدا هر به که بیان
نهیسی نهوی تر ناشکرا ده کهن.

۱۰۔ دہبیت نافرہت سہیری پیوانی بیگانہ و نامہ حرہم نہکات بہبئی زہرورہت :

دہبیت نافرہت خوی داپوشی لہ پیای بیگانہ و چای خوشی
بہبیتہ خورای و بہرامبریان جگہ لہ پیای خوی، ہرورہک
واجبہ لہ سہر ہاوسرہ کہشی، چونکہ قورئانی پروز

دہفہرموی: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ

وَيَحْفَظْنَ أَرْجُوهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ...﴾ ﴿۳۱﴾ النور،

واتہ: بلی بہ نافرہتانی ٹیماندار چای خویان لہ سہیر کردنی
پیای نامہ حرہم داخہن و بہاریزن، وہ عہورہتیان لہ داوین پیسی
بہاریزن، ہرورہما لہ بہرامبردا لہ سہر پیایش واجبہ کہ سہیری
نافرہتی بیگانہ و نامہ حرہم نہکات بہبئی کاری پویست و

زہرورہت، خوی گہورہ دہفہرمویت: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ

يَغْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا أَرْجُوهُنَّ...﴾ ﴿۳۰﴾ النور،

واتہ: بلی بہ پیوانی ٹیماندار چای خویان لہ سہیر کردنی نافرہتی
نامہ حرہم داخہن و بہاریزن و، عہورہتیان لہ داوین پیسی بہاریزن،
بویہ نافرہتی باش دہنگی بہرز ناکات، تا پیای بیگانہ گوئی

لیبی، یا خو پیتاساندن لہ گھل برادہری پیاوہ کھی ناکات تہنھا
 بو پویستیہک نہ بی، نہ گہر پیاوہ کہ روخستہ تی دا، نہ گہر
 پیاوہ کھی لہ مال نہ بوو لہ کاتی لہ دہر گہدانی برادہرہ کھی نہ چیتہ
 دہری بہ لکو ہر سیار لہ ناوو کارہ کھی بکات بہ بی درتڑہدان،
 نابیت فہرمووی لی بکات بو مالہوہ مادام پیاوہ کھی لہ مال
 نیہ، بہ راستی پویستہ ٹافرہت خو پیارزتیت و داوین پاکھی
 خو پیارگریت و، کہ سایہ تی و ریزو شہرہ فی میردہ کھی
 پیارزتیت .

۱۱- پیتسکہ شکر دنی ہہموو جوہرہ خزمہ تیک کہ لہ

توانای دایہ بو پیاوہ کھی و میوانہ کانی :

لہ سہر ٹافرہتہ بہ یانی بکاتہوہ بہ جیہ جیکر دنی
 ٹیشو کارہ کانی مالہوہ، چونکہ پاکر دنی و پو لینکر دنی ناومال
 لاشہو میشک بہ ہیز دہ کات، وہ نہم چالاکیانہ ٹافرہت لہ
 نہخوشی دوور دہ خات وہ کو پاکر دنیہوہو گسک لیدانی
 رایہ خہ کانو نامادہ کردنی ژہمہ کانو دایینکر دنی ٹاوی ساردو
 ٹاوی گہرم ... ہند .

دہ بیٔ ژن خزمہ تی میردو مندالو مالہ کہی بکات : خوای

گہورہ دہ فہرمویٔ : ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَىٰ الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ﴾ المائدة، واتہ : ہاریکاری بہکتری بکن لہسمر کاری چاکوہ خواہرستی، پشہوا علی (پہزای خودای لی بیٔ) دہ فہرمویٔ : فاطمة (پہزای خودای لی بیٔ) سکالای کرد لہو برینانہی، کہ بہر دہوام دہستی تووشی دیت بہہوی زور بہ کارہینانی دہستارہوہ، (چونکہ دانہ ویلہی دہہاری وکاری دہ کرد بؤ یارمہ تی میزدہ کہی و بہر یوہ چونوی مالہ کہی، تادواجار ہات بؤ لای پیغہ مہسر ﷺ و داوای خزمہت کاریکی کرد. {رواہ البخاری} .

نہسما (پہزای خودای لی بیٔ) دہ فہرمویٔ : (کنت اخدم الزبیر خدمۃ البیت کلہ، وکان لہ فرس، وکنت اسوسہ وکنت احتش لہ واقوم علیہ وارضخ لہ النوی)، {اخرجہ احمد}، واتہ : من خزمہ تی زویبیرو ہموو مالہ کہیم دہ کرد، نہسپیکی ہبوو من کارہ کانیم بؤ بہر یوہ دہبرد، واتہ : بؤم زین دہ کردو گیام دہخستہ بہر دہمی و بؤم نامادہ دہ کردو ناو کہ خورمام بؤ دہہاری.

۱۲- زن دہ بیت منہت بہ سسر میزده کہ پیدا نہ کات :

ما فیکى تری میزد بہ سسر زنہ کہ بہ وہ ٹہوہ بہ ، کہ منہتی بہ سسر دا نہ کات بہ ہوی ٹہو پارہ بہی خوی ، کہ سرفی دہ کات بو خوی و مندالہ کانی لہ مالہ کہ پیدا ، چونکہ منہت کردن پاداشت ہو چہ ل دہ کاتہ وہ ، خوی گورہ دہ فرمویت : ﴿ يَتَّيَّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يُبْطَلُوا صَدَقَتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى ... ﴾ البقرة ، واتہ : نہی خاوهن ئیمانہ کان خیر و چاکہی خوتان بہ تال مہ کہ نہ وہو بہ فیڑی مہ دهن بہ ہوی منہت کردن تان بہ سسر ٹہوانہی خیریان ہی دہ کهن و نازاریان دہ دهن بہ گوتنہ وہ باسکردنی خیرہ کانتان .

۱۳- دہ بین زن میزده کہی ہانبدات لہ سسر ٹہ نجامدانی چاکہ و دوور کہ وتنہ وہ لہ خراپہ :

زن ہاوری و شہریکی میزده کہ بہ تی و پیوستہ چاکترین کس بیت بو ٹہو ہاوریہ تیہ .

ئەبو ھورەيرە (پەزىلى خوداى لى بىت) دەگيرتەوه، كه
 پەغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: ﴿رَحِمَ اللّٰهُ امْرَاةً قَامَتَ مِنْ
 اللّٰيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فَصَلَّى، فَإِنْ أَبَى نَضَحَتْ فِي
 وَجْهِهِ الْمَاءَ﴾. (رواه أبو داود والنسائي)، واتە: (پەحمەتى
 خودا لەو ژنەى كه شەو هەڵدەستیت و نوێژ دەكات و
 مێردەكەى خەبەر دەكاتەوه، ئەگەر خەبەرى نەبوو، يان
 هەڵنەستا ئاو دەپەرژنیت بەسەر دەموچاويدا)، بەلام دەبیت
 ئەم ئاو پەرژاندنە بە ئاویكى ئاساى و كەم بىت مەبەستى نەنھا
 ھۆشيار كردنەوى بىت و بە نەرمى و لەسەر خۆ بىت.

٤٤- دەبیت ژن هەلسووكەوتى باش بىت لەگەڵ

مێردەكەيدا و ئازارى نەدات:

ژن دەبیت مێردى خۆى خۆشبویت و زۆر دلگران بىت لەو
 كاتانەى مێردەكەى له مالهوه نیهو، پارێزگارى لى بكات له كاتى
 ئامادەبوون و ئامادەنەبوونیدا، وه هەولبەدات تا دلخۆشى بكات و
 ناھاكى له داوئنى خۆى و ماله كەيدا نەكات و كەم قەبىت لەگەڵ
 دراوسێكانیدا، وه پێویستە ژن سوپاسى مێردەكەى بكات و دان
 بە چاكەكانیدا بنیست و ستایشى بكات.

پتغمبہری خوا ﷺ دہ فرمویت: ﴿ لا ینظر اللہ الی امرأۃ لا تشکر لزوجها وهي لا تستغنی عنه ﴾. {رواہ النسائی والحاکم} ، واتہ : خوائ گہورہ تہ ماشای نافرہ تیک ناکات و رہ حمی پتاکات کاتیک کہ سوہاسگوزاری میردہ کہی نہ بیت و بہ چاکہ کانی نہ زانیت لہ کاتیکدا کہ پیوستی پیہتی.

پیوستہ نافرہت بہردہ وام دہستخوشی لہ میردہ کہی بکات لہ سہر ئہو ہموو چاکانہی بہرامبہری دہیکات ، چونکہ پیوانیش مروفن لہ ژباندا ہلہ دہ کمن ، بہ لام ہندی نافرہتی ناتہ ندروست ہن ، ئہ گہر سہدان چاکہ بیان بہرامبہر بکریت بہس یہک خراپہی بہدوایی دہ لین قہت چاکہم لہ تووہ نہدیوہ ، ہہروہ کو لہ صہیحی بوخاریدا ہاتووہ : ئین عباس (رہزای خوائ لی بیت) دہ گپرتہوہ لہ پتغمبہری خوا ﷺ کہ فرموویہتی : ناگری دلزہ خیان ہی نشان دام ، دہ بینم زورترین ئہوانہی کہ تیدان نافرہتن ، چونکہ کوفر دہ کمن ، وتیان تیاہ کافرن بہ خوا (باوہریان بہ خودا نیہ)؟

فرمووی : ناشو کرن بہ میردہ کانیان ، ناشو کرن بہوچاکانہی لہ گہ لیاندا دہیکمن ، ئہ گہر لہ ہموو ژبان ت چاکہ بکہیت

لە گەل يە كىكيان دا : ﴿ثم رأت منك شيئاً ، قالت: ما رأيت منك خيراً قط﴾ پاشان شتىكى زۆر بچوكت لى بىنى (ئەو پىي خوش نەبى) دەلى : ھەرگىز خوشىم لە تۆۋە نەدىۋە .

۱۵ - دەبىت ۋن لە مالى خۇي ئارام بگىرىت و نەچىتە دەر ئەگەر بۇ مزگەوتىش بىت بەبى ئىزنى مېردى :

مافىكى تر لە مافەكالى مېرد بەسەر ۋنەكەيەۋە ئەۋەيە كە نايىت تەنەت بۇ مزگەوتىش لە مالىۋە بچىتە دەرۋە تەنھا بە رەزامەندى ئەۋ نەبىت ، پىۋستە ۋن مالى خۇي زووزوۋ بەبى ھۇ بەجى نەھىلىت و نەچىتە دەر .

۱۶ - دەبىت ۋن خۇي برازىنىتەۋە خۇي جوان بىكات و پوخۇش و بە زەردەخەنە بىت بۇ مېردەكەي و پوى لى گرژ نەكات :

لە مافى مېرد بەسەر ۋنەكەيەۋە ئەۋەيە خۇي بۇ برازىنىتەۋە ، ۋە بە شىۋەيەك خۇي نىشان نەدات رقى لى بىتەۋە ، ۋە باشتر ۋابە ۋن خۇي بۇ مېردەكەي بە كلو

بۆنى خۆش و گولآوو ھەموو جۆرە خۆرازاندىن ھەيەك خۆى
 جوان بکات، كە پساوھەكەى ھەزى لىيەنى تا پەيوەندى نىوانيان
 بە خۆشەويستى بەردەوام بىت، بەلام كاتى پساوھەكەى لەمال
 نيە، با بە خۆ دەرنەخستى و خۆ نەرازاندىن ھە بڑى، جوانيەكانى
 بۆ بىگانە دەرنەخات، ھەر كاتىك مېردەكەى ھاتەو، با بە
 بۆنى خۆش و ھەموو جوانيەكانى و پاكو خاوتىسى بە
 دلخۆشى و بارى و سوعبەت پيشوازى لە مېردەكەى بکات،
 بىگومان ئەم پيشوازيەو سۆزو خۆشەويستى ھەموو كيشەو
 نازارو ماندوو بونەكانى پساوھەكەى دادەمالى.

ئاگادارى؛ دەبىت پساويش خۆى پاكوخاوتىن و جوان بکات بۆ
 خيزانەكەى نەك پيس و پۆخل بىت، ئىمام ئىبن عباس
 (پەزاي خواى لى بىت) دەفەر مۆيت : (انى احب ان اتزين
 لامراتى كماً احب ان تتزين لى)، واتە : بەراستى
 پىمخۆشە خۆم بۆ ژنەكەم جوان بکەم و برازىتمەو،
 ھەر ھەك پىمخۆشە ئەو خۆى بۆ من جوان بکات و
 برازىتتەو.

۱۷- دہبیت ئافرت ہہ سستیت بہ باش

پہرورہ کردنی راستہ و خوئی مندالہ گانی :

چاک پھرورہ کردنی مندالہ گانی بہ ئارامی دہبیت ، وہ
 و اباشہ تورہ نہبیت لیان لہ پیش چاوی میزدہ کہی ، نابیت
 دو عایان لیکات و قسہی ناشیرین یان جنیویان پییدات ،
 چونکہ نہ و کارانہ دہبیتہ نازاردانی میزدہ کہی ، بہ لکو پتویستہ
 پھرورہ دیان بکات و خواربہ کانیان بؤ راست بکاتہ وہ بہ ہیمنی و
 قسہی خوش ، چونکہ پتغہ مہری خوا ﷺ دہ فرموت :
﴿كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ
 رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي
 بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا﴾ . { متفق علیہ } ،
 واتہ : ہہ مووتان شوانن و ہہ مووتان بہرہ رسن لہ وہی لہ ژیر
 چاودیریتان دایہ ، پیشہوا شوانہ و چاودیرہ بہ سہر نہوانہی
 لہ ژیر دہستہ لانیادیہ ، وہ پیاو شوان و چاودیرہ بہ سہر
 خیزانہ کہ بہ وہ ، وہ ئافرہ تیش شوان و چاودیرہ بہ سہر مال و
 مندالہ گانی میزدہ کہ بہ وہ ، پتویستہ مافہ دینیہ کان بہ جوانی
 جیبہ جی بکات : بہ کہم شت لہ سہر جیگای نوستن و ہہ لسان بؤ

نوټی به یانی جیه جی بکات، پاشان منداله کانی بانگی بکات
 بو نوټو کار ناسانی ته او بکات بو پساوه که ی بو نه نجامدانی
 نه م عیاده تانه.

۱۸- نابیت ژن باسی جوانی نافرته تکی بیتگانه بکات بو میړده که ی :

سین مه سعود (خودا لسی رازی بیت) گټراو به تیه وه که
 پیغه مبر ﷺ فه رموویه تی: ﴿ لا تبأشر المرأة المرأة فتصفها
 لزوجها كأنه ينظر إليها ﴾، (رواه مسلم)، واته: نابیت
 نافرته تیک نافرته تکی تر به رووتی بینیت، پاشان بو میړده که ی
 باس بکات و هسفی بکات، وهک نه وه ی به چاوی ته ماشای
 بکات.

۱۹- نابیت نافرته به بن به لگه و هوکاری شه رعیی داوای نه لاق له میړده که ی بکات :

چونکه پیغه مبر ﷺ فه رموویه تی: ﴿ ایما امرأة سألت زوجها
 الطلاق من غیر باس فحرام علیها رائحة الجنة ﴾، (رواه

الترمذی، واته: هر ئافره تیک داوای ته لاق له میزده که ی بکات به یی بوونی هیچ کیشه بهک و هوکارنکی شه رعیی نه وه بوونی به ههشتی لی حه رام کراوه.

دوا ووشه ده لیم: پئویسته ههردوو هاوسهر (پیاوو ئافرهت) بزانی که ههردوو لایان نه مانه تی خودان له لای به کتری، وه رۆزی قیامت خوای گه و ره ههرسیارو لئیر سینه وه له گه ههردوو کیان ده کات دهر باره ی نه نجامدانی نه که کانیان، وه وه رگرتنی مافه کانیان، چونکه له دونیاو دوا رۆژدا سته مکارو که مته رخه م به سزای تاوانه کانیان ده گهن، وه چاکه کارانیش له هاوسهران پاداشتی چاکه ی خویمان وهرده گرنه وه.

بۆیه ده بیته توکمه یی خیزان بهاری زین و، نمونه ی خیزانی به خیار پیشککش به کو مه لگا بکهین، وه ده بیته ههردوو هاوسهر بۆ به کتر هاوخه م و هاو زین و هاوړی بنو، نه مانه ش به ته بایی و به ینخووشی و محبه بهت و په حم و به زه بی و په چاو کردنی نه رک و مافی به کتری ده کری.

لہ کڑتاییدا : دواى خوئندنه وهى نهم بابته هیوادارم خوشك و
برایانمان سوودی لی وهر بگرن، وه نهم پرتمايه جوانانهى
شهرعى پروزی خوا جییه جی بگهن و له ژبانى خویمان رهنك
بداته وه بۆته وهى هممووان به خته وهر بن له دونیاو دوارپوژدا،
خوا كاری خیر له هممووان قبول بکات.

وصلی الله وسلم وبارك على نبینا محمد وعلى آله
وصحبها جمعین ، و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

سه رجاوه كان

بعد القرآن الكريم.

- ١) صحيح البخاري .
- ٢) صحيح مسلم .
- ٣) سنن ابو داود .
- ٤) سنن الترمذي .
- ٥) سنن ابن ماجه .
- ٦) سنن النسائي.
- ٧) المستدرک للحاکم.
- ٨) مسند الإمام احمد بن حنبل.
- ٩) صحيح ابن حبان.
- ١٠) الفقه المنهجي على مذهب الإمام الشافعي، د. مصطفى الخن، و د. مصطفى البغا، و علي الشرجي.
- ١١) عشرة النساء للإمام أبي عبد الرحمن أحمد النسائي.
- ١٢) الفقه الإسلامي وأدلته للدكتور الزحيلي.
- ١٣) الزواج في القرآن وصحيح السنة لملا محمد الشهرزوري.
- ١٤) الموسوعة الفقهية الكويتية.